

آیا اقتصاد ترکیه از خسارت سنگین زلزله قامت راست می کند؟

زلزله ۷.۶ و ۷.۷ ریشتری روز ۶ فوریه ۲۰۲۳ برابر با ۱۷ بهمن ماه ۱۴۰۱ ترکیه که تاکنون جان بیش از ۴۵ هزار نفر را در جنوب ترکیه و شمال سوریه گرفته، علاوه بر تلفات جانی زیاد، خسارت‌های مالی سنگینی نیز بر پیکره اقتصاد در این دو کشور بر جای گذاشته است.

به گزارش آران نیوز، هنوز ابعاد و عمق خسارت اقتصادی زلزله ترکیه به طور کامل مشخص نشده و کارشناسان در حال برآورد میزان خسارت وارده هستند و به علت گستردگی محل وقوع زلزله و خسارت سنگین در ۱۱ استان این کشور، تعیین خسارت دقیق این فاجعه کمی زمان بر خواهد بود.

هر چند که خسارت دقیق این زلزله که از آن به عنوان "فاجعه قرن" یاد می شود، هنوز مشخص نشده، ولی برخی نهادهای اقتصادی برآوردهای خود را از میزان خسارت این زلزله اعلام و ابراز عقیده کرده اند که اقتصاد ترکیه به سختی می تواند از زیر بار خسارت این رویداد کمر راست کند.

تاثیرات کلان اقتصادی زلزله بر پیکره اقتصاد ترکیه

اقتصاد ترکیه قبل از زلزله هم در نتیجه تورم بالا در وضعیت بحرانی قرار داشت به طوری که خط فقر در این کشور به ۲۹ هزار و ۸۷۵ لیر معادل ۱۵۰۰ یورو محاسبه شده بود در حالی که حداقل دستمزد سال جاری میلادی هشت هزار و ۵۰۶ لیر و نزدیک ۲۳ درصد این میزان تعیین شده بود.

پیش از زلزله، نرخ تورم در کشور ترکیه به رغم تلاش و ادعای وزیر خزانه داری و دارایی این کشور برای کاهش آن به زیر ۵۰ درصد، در نخستین ماه سال ۲۰۲۳ در ارقام بالای ۵۷ درصد باقی ماند و پیش بینی اقتصاددانان برای پایان سال ۲۰۲۳ هم تورم حدود ۴۴.۵۵ درصد بود که وقوع زلزله ممکن است این رقم را جا به جا کند.

نرخ تورم در این کشور در سال گذشته میلادی ۶۴.۲۷ درصد بود و حتی برای مدتی به بیش از ۸۵ درصد نیز افزایش یافت.

دولت اردوغان برای کنترل تورم، نرخ بهره بانکی را در چند مرحله کاهش داده و به ۱۰.۵ درصد رساند ولی این امر هم کمکی به تورم فزاینده در این کشور نکرد به طوری که نرخ تورم در ماه اکتبر (نیمه آبان ماه) به ۸۵.۵۱ درصد رسید که بالاترین نرخ تورم این کشور از سال ۱۹۹۷ به بعد بود.

پروفسور دمیر آلپ استاد دانشگاه کوچ استانبول طی مقاله ای در روزنامه جمهوریت ارگان حزب مخالف جمهوری خواه خلق ترکیه با تشریح وضعیت نابسامان اقتصاد این کشور و با اشاره به قرار گرفتن ۵۶ درصد از مصرف کنندگان ترکیه در زیر محدوده گرسنگی هشت هزار و ۸۶۵ لیره ای نوشت: زلزله ترکیه در این شرایط سخت زلزله رخ داد.

وی خسارت زلزله را در دو بخش بازسازی ساختمان های آسیب دیده شهرها و روستاها و از دست رفتن ظرفیت تولید در مناطق زلزله زده سنگین ذکر کرد و افزود: بر اساس برآوردی، حدود ۳۳۳ هزار خانه در مناطق زلزله زده ویران شده یا به شدت آسیب دیده که بازسازی این خانه ها ممکن است به حدود ۲۰ میلیارد دلار منبع مالی نیاز داشته باشد.

این استاد رشته اقتصاد بیان کرد: اگر سکونتگاه ها به مناطق دور از خط گسل منتقل شوند، علاوه بر افزایش تعداد ساخت مسکن، هزینه تامین زیرساخت نیز بر خسارت زلزله افزوده شده و برای حدود یک میلیون نفری که خانه آنها در زلزله آسیب دیده است، ۲.۵ میلیارد دلار و برای نیازهای اضطراری کوتاه مدت آنها، حدود ۲۵ میلیارد دلار هزینه پیش بینی می شود.

به نوشته این صاحب نظر اقتصادی ترکیه، زلزله اخیر ترکیه در منطقه ای وسیع با جمعیت حدود ۱۳.۵ میلیون نفر اتفاق افتاده و همین امر موجب اختلال در تولید منطقه شده و با توجه به این که سهم هر کدام از این ۱۱ استان در کل اقتصاد ترکیه کمتر از یک درصد تولید ناخالص داخلی بوده، در مقایسه با زلزله ۱۹۹۹ تاثیر کمتری در بعد اقتصاد کلان و داخلی ترکیه خواهد داشت. وی بیان کرد:

پس از زلزله ۱۹۹۹ ازیمیت، درآمدهای گردشگری ترکیه ۴۰ درصد کاهش یافت و با توجه به این که درآمدهای گردشگری کنونی تقریباً معادل پنج درصد تولید ناخالص داخلی ترکیه است، در صورت کاهش مشابه، ممکن است تولید ناخالص داخلی ترکیه حدود پنج درصد آسیب ببیند. پروفسور دمیر آلپ در مقاله خود با تاکید بر ناقص بودن اطلاعات و داده های آماری برای تحلیل اقتصادی زلزله

اخیر نوشت: طبق آمار امروز، حداقل اثر منفی زلزله بر اقتصاد ترکیه حدود ۲ تا سه درصد تولید ناخالص داخلی خواهد بود و هزینه های کلی بازسازی نیز نزدیک به این رقم برآورد می شود. وی

تخریب فرودگاه ها، بندار، خطوط حمل و نقل ریلی و جاده ای، شبکه انتقال انرژی و زیرساخت های کشاورزی و تولیدی که نیاز به بازسازی دارند و نیز هزینه زیرساختی لازم برای جابه جایی مراکز شهر، هزینه فرصت های از دست رفته تولید به همراه هزینه بازسازی شهرها و روستاها را از جمله آثار مستقیم اقتصادی زلزله بر اقتصاد ترکیه برشمرد. وی اضافه کرد: با در نظر گرفتن ارقام فعلی و با وجود

کمک های اهدا شده خارجی انتظار نمی رود که زنگ خطر بحران نقدینگی ارزی در کوتاه مدت در اقتصاد ترکیه به صدا درآید. این استاد رشته اقتصاد، غفلت از اصول تثبیت اقتصادی، پاسخگویی و شفافیت را که اساس یک اقتصاد قوی است، از جمله علل عمق اثرات منفی محتمل بر اقتصاد ترکیه ذکر کرد و نوشت: اگر ترکیه با رشد پایدار و تورم کم به راه خود ادامه می داد و اصول ساخت و ساز ایمن رعایت می شد، ابعاد انسانی و اقتصادی این فاجعه بسیار کمتر می شد.

سهم مناطق زلزله زده ترکیه در اقتصاد این کشور

بر اساس آخرین داده های سازمان آمار ترکیه، سهم منطقه زلزله متشکل از ۱۱ استان آسیب دیده در تولید ناخالص داخلی ترکیه ۱۰.۲ درصد است از نظر بخش، سهم منطقه زلزله در کشاورزی ۱۵.۴ درصد و سهم آن در صنعت ۱۱.۸ درصد بوده ولی تأثیر این منطقه بر بخش خدمات و گردشگری کم است چرا که کمتر از یک درصد کل گردشگران خارجی ترکیه به منطقه زلزله زده سفر می کنند. به

نوشته روزنامه سوزجو از رسانه های مخالف و منتقد دولت اردوغان، کارشناسان اقتصادی تأثیر منفی زلزله بر درآمد ملی ترکیه را ۰.۶ تا ۲ درصد پیش بینی می کنند اما با توجه به سهم اساسی ۱۱ استان آسیب دیده از زلزله در اقتصاد داخلی ترکیه، ابعاد این فاجعه به مرور مشخص خواهد شد. به نوشته این رسانه، مناطق آسیب دیده از زلزله ترکیه از مهم ترین مراکز تولیدی این کشور محسوب

می شود به طوری که ۱۵۱ شرکت از ۵۰۰ شرکت بزرگ صنعتی ترکیه در این منطقه قرار دارد.

داده های تجارت خارجی ۱۱ استان زلزله زده نیز نشان می دهد که ۹ درصد از کل صادرات ترکیه و حدود هفت درصد از کل واردات این کشور از طریق این ۱۱ استان انجام می شود و استان غازی آنتپ به تنهایی ۴.۴ درصد از صادرات ترکیه، حتی ۱.۶ درصد و آدانا ۱.۲ درصد از کل صادرات ترکیه را به خود اختصاص می دهد. همچنین بر اساس آمار سال گذشته میلادی، جمعیت ۱۱ استان در منطقه

زلزله زده بالغ بر ۱۳.۸۵ میلیون نفر است که این رقم معادل ۱۶ درصد از کل جمعیت ترکیه است و با توجه به خروج و جا به جایی حدود سه میلیون نفر از زلزله زدگان از این منطقه، مدیریت این جمعیت در مبدا و مقصد انتقال به خصوص در زمینه اسکان، این روزها به مساله اصلی ترکیه با تبعات مالی سنگین تبدیل شده است.

به باور کارشناسان طرف گفتگوی روزنامه سورجو، رقم خسارت اقتصاد ترکیه از زلزله تنها به تولید ناخالص داخلی محدود نخواهد شد و کاهش صادرات و تولید در این مناطق نیز بر مجموع حجم صادرات ترکیه تأثیر خواهد گذاشت. آمار تجارت خارجی ترکیه نشان می دهد که صادرات ۱۱ استان منطقه زلزله زده این کشور در سال گذشته میلادی حدود ۲۳ میلیارد دلار و میزان واردات این استان

ها نیز حدود ۲۶ میلیارد دلار بوده و این مناطق قبل از وقوع زلزله، با حجم تجارت ۴۹ میلیارد دلار، نقش اساسی در اقتصاد ترکیه داشته است.

پیامدهای اقتصادی زلزله ترکیه به زبان آمار

درباره میزان خسارت زلزله ترکیه آمارهای متفاوتی از چهار میلیارد دلار تا ۸۴ میلیارد دلار بیان می شود ولی برخی کارشناسان اقتصادی پیش بینی می کنند در وضعیتی که اقتصاد ترکیه با کسری تجارت خارجی ۱۱۰ میلیارد دلاری روبرو است، این زمین لرزه بار اضافی ۳۰ تا ۴۰ درصدی را به اقتصاد این کشور وارد کرده و رشد اقتصادی ترکیه را یک تا ۲ واحد کاهش خواهد داد. کنفدراسیون

شرکت ها و تجارت ترکیه (Turkonfed) که بیش از ۵۰ هزار شرکت عضو آن هستند، در گزارشی، پیش بینی هایی را درباره تأثیرات ثانویه زمین لرزه ترکیه انجام داد و اعلام کرد که زمین لرزه حدود یک تا ۲ درصد از تولید ناخالص داخلی ترکیه را در سال جاری از بین خواهد برد. نتیجه گیری دیگر ترکونفد این است که صادرات ۱۱ استان زلزله زده به دلیل ویران شدن بندر اسکندرون که چندین روز پس از وقوع فاجعه در آتش سوخت، به زیر ۱۵ میلیارد دلار خواهد رسید در حالی که در سال گذشته میلادی ۲۲ میلیارد دلار کالا از این منطقه صادر شده بود و به همین علت، ضرری حدود هفت میلیارد دلاری به اقتصاد ترکیه وارد خواهد شد که معادل سهم سه درصدی از کل صادرات ترکیه خواهد بود.

روزنامه دیلی صباح زبان وارده به اقتصاد ترکیه در پی زلزله اخیر این کشور را ۸۴.۱ میلیارد دلار برآورد و اعلام کرد که خسارت ساختمان های مسکونی ۷۰.۸ میلیارد دلار، خسارت به درآمد ملی ترکیه ۱۰.۴ میلیارد دلار و زیان وارده به نیروی کار نیز حدود ۲.۹ میلیارد دلار است.

وبسایت شبکه خبری تی.وی. ۱۰۰ هم اعلام کرد که هزینه آواربرداری حداقل ۱۲.۵ میلیارد لیر و هزینه بازیافت آوار نیز حدود پنج میلیارد لیر تخمین زده می شود که علاوه بر مشغول شدن ۱۶ هزار نیروی کار، مجموع اینها حدود یک میلیارد دلار هزینه بر اقتصاد ترکیه تحمیل خواهد کرد.

سینان تورک کان رئیس انجمن تقویت زلزله ترکیه گفت: به دلیل احتمال وجود اجساد در بین آوار، آواربرداری سریع غیرممکن است ولی می توان بخشی از آوار را برای جاده سازی، پرکردن درزها و یا فعالیت عمرانی جدید استفاده کرد. پس از وقوع زلزله، شاخص بورس استانبول طی ۲ روز، کاهش ۹.۸ درصدی را تجربه کرد ولی با تعطیلی چند روزه بازار بورس ترکیه به علت زلزله، در روزهای بعد به وضعیت ثبات رسید. بحث تعطیلی موقت بازار بورس استانبول به عنوان مهمترین بازار بورس این کشور که با افت حدود ۱۶ درصدی مجموع شاخص رو به رو شد، انتقاداتی را به دنبال داشت چرا که عده ای تاخیر در تعطیلی آن را موجب بروز زیان برخی شرکت ها و حتی موجب بالا رفتن نرخ سهام برخی شرکت های مرتبط با ساخت و ساز عنوان کردند. تعدادی از سرمایه گذاران نیز به شدت خواستار لغو معاملات پس از زلزله شدند ولی روند معاملات پس از پنج روز تعطیلی، به وضعیت ثبات برگشت.

به رغم برخی تلاطم در بازار بورس، بازار ارز این کشور پس از زلزله کمتر دچار نوسان شد به طوری که نرخ برابری لیره ترکیه در برابر ارزهای مهم از جمله دلار و یورو با کمتر از یک دهم درصد نوسان، روند عادی خرید و فروش را طی کرد و هر دلار در ایام بعد از زلزله به قیمت ۱۸.۸ لیره و هر یورو نیز به قیمت ۲۰.۱ لیره معامله شد.

کارشناسان اقتصادی علت این امر را واکنش دیر هنگام بازار ارز به همه تحولات عنوان کرده و معتقدند که بازار ارز منظر حجم کمک های مالی خارجی به ترکیه در پی زلزله است و اگر این کمک ها قابل توجه نباشد، بازار ارز دستخوش بحران جدی خواهد شد. زلزله ترکیه علاوه بر صدمات سنگین جانی، خسارت سنگینی به جاده ها، خطوط لوله و سایر زیرساخت ها در ۱۱ استان فاجعه زده وارد کرده است اما روزنامه دیلی صباح به نقل از محمود محی الدین مدیر اجرایی صندوق بین المللی پول نوشت که تأثیر زلزله اخیر بر اقتصاد ترکیه کمتر از زلزله سال ۱۹۹۹ خواهد بود و پس از تأثیر اولیه در چند ماه آینده، سرمایه گذاری بخش دولتی و خصوصی در بازسازی به رشد تولید ناخالص داخلی ترکیه خواهد انجامید.

بنا به نوشته دیلی صباح، زلزله اخیر با تحمیل میلیاردها دلار بر بودجه دولت ترکیه، رشد اقتصادی این کشور را در سال جاری میلادی حدود ۲ درصد کاهش خواهد داد و به علت هزینه منابع مالی دولت برای مدیریت بحران زلزله، کسری بودجه دولت ترکیه در سال جاری نیز به بیش از ۵.۴ درصد تولید ناخالص داخلی خواهد رسید.

زلزله ترکیه در چه بخشهایی خسارت عمیق داشته است؟

زلزله مهیب اخیر همه بخشهای حیاتی و زندگی را در جنوب ترکیه تحت تأثیر قرار داده به طوری که در ۱۱ استان قهرمان ماراش، غازی آنتپ، شانلی اورفا، دیاربکر، آدانا، آدیامان، عثمانیه، هاتای، کیلیس، مالاتیا و الازیغ ساختمان های بیشماری تخریب شده و یا به شدت آسیب دیده و غیرقابل سکونت شده است. فواد اوکتای معاون اول رئیس جمهور ترکیه دیروز اعلام کرد که در جریان این زلزله، بیش از ۱۰۵ هزار بنا و ساختمان تخریب و غیرقابل سکونت شده و حدود ۲۰۵ هزار ساختمان دیگر نیز با آسیبی کمتر، دچار خسارت شده و نیازمند تعمیر و بازسازی است. مراد یتکین از روزنامه نگاران مشهور ترکیه، درک میزان خسارت وارده به اقتصاد این کشور را نیازمند زمان دانست و با اشاره به ادامه روند تعیین خسارت گفت: عوامل زنجیره ای گسترده شامل تلفات جانی نیروی کار، تخریب تاسیسات تولیدی و انتقال جمعیت از منطقه زلزله زده از جمله مواردی است که در ارزیابی خسارت باید لحاظ شود. وی پیش بینی کرد: همانند همه جای دنیا، ظرف یک سال بعد از زمین لرزه بزرگ، افزایش جدی در نرخ رشد ترکیه اتفاق می افتد و این امر نیز اساساً به فعالیت بازسازی بستگی دارد ولی این افزایش، سود سیاسی برای دولت اردوغان نخواهد داشت چرا که تا آن تاریخ، انتخابات برگزار خواهد شد. یتکین اضافه کرد: تحت هر شرایطی روزهای دشواری به لحاظ انسانی، اقتصادی و سیاسی و رقابت انتخاباتی سخت در انتظار ترکیه است.

به گزارش تارنمای خبر، ۷.۲، بانک جهانی نیز در ارزیابی خسارت زلزله اخیر، هزینه ایمن سازی ساختمان ها در ترکیه را ۴۶۵ میلیارد دلار برآورد و اعلام کرد که بیشتر ساختمان ها در ترکیه قبل از سال ۲۰۰۰ ساخته شده و با توجه به نایم بسیاری از این ساختمان ها، هزینه ایمن سازی آنها بسیار بالاست. یوسف کاتب اوغلو، سیاستمدار و بازرگان ترکیه ای نیز آسیب زلزله اخیر را که در منطقه با تراکم جمعیتی بالا و اراضی کشاورزی وسیع و کارخانه های بسیار اتفاق افتاد، گسترده عنوان کرد و گفت: چهار فرودگاه از هفت فرودگاه موجود در این منطقه نیز دچار خسارت شده و علاوه بر این، حمل و نقل دریایی جنوب ترکیه به علت از کار افتادن بندر اسکندرون در پی علت آتش سوزی پس از زلزله مختل شده است. به گفته این فعال اقتصادی، با توجه به بیمه شدن تعداد زیادی از ساختمان های تخریب شده، بخش بیمه ترکیه نیز در جریان این زلزله به شدت دچار خسارت شده و هزینه بیمه ساختمان های تخریب شده بیش از یک میلیارد دلار خواهد شد.

بنا به اعلام این بازرگان ترکیه ای، بخش صنعت به خصوص در استان غازی آنتب و قهرمان ماراش نیز که حدود یک هزار و ۵۰۰ واحد صنعتی بزرگ و فعال دارند، به شدت آسیب دیده و علاوه بر این، زیرساخت های حیاتی این مناطق از جمله جاده ها، پل ها، شبکه های ارتباطی و انتقال گاز و برق و آب نیز دچار خسارت جدی شده است.

فرید بلهچ معاون رئیس کل بانک جهانی در امور خاورمیانه و شمال آفریقا نیز بازسازی مناطق زلزله زده ترکیه را نیازمند میلیاردها دلار سرمایه گذاری عنوان کرد و گفت: بازسازی مناطق زلزله زده به افزایش چالش ها در اقتصاد نه چندان متعادل ترکیه منجر می شود.

تلاش مردمی برای کاستن از حجم خسارت زلزله

مردم ترکیه در جریان یک پویش همگانی در برنامه TRM با عنوان «ترکیه یکدل» با حضور چهره های مشهور هنری، ورزشی و اقتصادی این کشور که توسط چندین شبکه تلویزیونی و با حضور چهره های مشهور هنری و ورزشی برگزار شد، بیش از ۱۱۵ میلیارد و ۱۴۶ میلیون لیره ترک معادل ۶.۱ میلیارد دلار به زلزله زدگان این کشور کمک کردند. مردم ترکیه در این برنامه که به صورت زنده و مشترک از ۲۱۷ شبکه تلویزیونی کابلی و ماهواره ای و ۵۶۲ شبکه رادیویی دولتی و خصوص ترکیه پخش شد، کمک مالی اهدایی خود را در اختیار هلال احمر و مرکز مدیریت حوادث اضطراری ترکیه (افاد) قرار دادند. شهروندان ترکیه نیز در جریان این پویش با ارسال یک پیامک با عبارت «یکدل» (TEKYUREK) و با اهدای ۵ لیره معادل ۲.۵ یورو به سازمان هلال احمر و افاد مشارکت و بیش از ۹ میلیون پیامک اهدای کمک مردمی ارسال کردند. این کمک ها جدا از کمک های موردی دیگر است که توسط افراد سرشناس ترکیه مانند هالوک لوتنت به عنوان چهره هنری جمع آوری شده، او به تنهایی بیش از ۵۰ میلیون دلار کمک نقدی مستقیم و بیش از ۱۵۰ میلیون دلار کمک وعده داده شده جمع آوری کرده است. با این حال حجم خسارت زلزله آنقدر بالاست که این کمک های سنگین و برخی کمک های خارجی و بین المللی تنها می تواند ۱۰ درصد از میزان خسارت وارده به اقتصاد ترکیه را جبران کند.

تأثیر بازسازی مناطق زلزله زده بر مناسبات اقتصادی ایران

موضوع بازسازی مناطق زلزله زده پس از آواربرداری مساله مهمی است که تأثیر مستقیمی بر اقتصاد ترکیه خواهد داشت چرا که برای بازسازی مناطق آسیب دیده نیاز مبرم به انرژی، مصالح ساختمانی، آهن و فولاد، سیمان و غیره خواهد بود. همین مساله فرصت بزرگی را برای اقتصاد و تولید داخلی این کشور و حتی بر صادرات کشورهای همجوار از جمله ایران به عنوان نزدیکترین و مقرون به صرفه ترین کشور فراهم خواهد کرد.

تأثیر کاهش صادرات ترکیه نیز فرصت مناسبی خواهد بود تا صادرکنندگان ایرانی جا پای صادرکنندگان ترکیه گذاشته و اقدام به دستیابی به بازارهای جدید صادراتی کنند و بر همین اساس می توانند

همچنین بازاری وسیع مناطق زلزله زده ترکیه به شرکت های ایرانی فرصتی را فراهم می کند تا در پی تمرکز اتحادیه پیمانکاران ترکیه به بازاری داخلی، فرصت حضور در منطقه را به دست آورند.